

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מקבצי נדבות ורוכלים קטינים בצמתים - מסמך עדכון -

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240 / 1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כ' באב תשע"ה

5 באוגוסט 2015

כתיבה: ראדה חסייסי

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת מסעוד גנאים ומוצג בו טיפול הרשויות במקבצי נדבות ורוכלים קטינים בצמתים. נושא זה נדון בעבר בוועדות הכנסת, והמסמך הנוכחי הוא עדכון של מסמך קודם בנושא זה משנת 2011.

במסמך מוצגים הנהלים הקיימים והטיפול בנושא במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, במשטרת ישראל, במינהל האזרחי שבמשרד הביטחון ובמשרד המשפטים. כמו כן, מובאות בו תגובותיהן של כמה מהרשויות המקומיות המתמודדות עם התופעה.

במסמך עולים הממצאים האלה:

- מדיווחים של גורמים הנוגעים בדבר עולה כי על-פי רוב מדובר בקטינים תושבי הרשות הפלסטינית אשר מגיעים לשטחה של ישראל דרך המעברים או השטחים הפתוחים. כמו כן, הגורמים האמורים מדווחים על ילדים תושבי מזרח ירושלים אשר מקבצים נדבות ועוסקים ברוכלות בעיר העתיקה ובצמתים בעיר.
- לילדים המגיעים מהרשות הפלסטינית אין מעמד אזרחי בשטחה של ישראל, והדבר מקשה על רשויות הרווחה ועל הגורמים הנוגעים בדבר את הטיפול בהם.
- אין כיום נתונים מדויקים על היקף התופעה ועל מספר הילדים המעורבים בה, אולם מדיווחים של גורמים הנוגעים בדבר עולה כי מדובר בעשרות ילדים השוהים בצמתים בצפון, באזור "המשולש" ובצמתים בירושלים. על-פי רוב, הילדים הם בני 5–17.
- בשנת 2011, במסגרת דיוני הוועדה לזכויות הילד של הכנסת, הוחלט על הקמת צוות בין-משרדי בנושא זה, במטרה להביא לשיתוף פעולה בין הגורמים והרשויות הרלוונטיים. הוועדה הוקמה על-ידי משרד המשפטים והועלתה בה הצעה להפעיל תוכנית ניסיונית (פיילוט) לטיפול בתופעה, אולם הפיילוט לא יושם עד כה.
- מדיווחי הגורמים הנוגעים בדבר עולה שיש קושי רב להשיג שיתוף פעולה עם גורמי הרווחה ברשות הפלסטינית, והדבר מקשה את הטיפול בתופעה.

1. רקע

במסמך שנכתב במרכז המחקר והמידע של הכנסת ביולי 2011 נמצא כי התופעה של ילדים מקבצי נדבות המשוטטים ועוסקים ברוכלות בצמתים בצפון הארץ ובירושלים מוכרת כבר שנים לרשויות האכיפה, לרשויות הרווחה ולמינהל האזרחי. על-פי דיווחי גורמים המעורבים בדבר, בחלק מן המקרים מדובר בילדים מהרשות הפלסטינית המובאים לשטחה של ישראל על-ידי קבלנים, ואליהם גם מעבירים הילדים את הכנסותיהם; במקרים אחרים הילדים נכנסים לשטחה של ישראל באופן עצמאי דרך המעברים או השטחים הפתוחים. הילדים השוהים בצמתים חשופים לפגעי מזג האוויר, לסכנת היפגעות מכלי הרכב החולפים ולפגיעה, לרבות ניצול מיני, מצד עוברי אורח ומעסיקים.¹ בעדויות שנשמעו בוועדה לזכויות הילד

¹ אתי וייסבלאי, [ילדים מקבצי נדבות ורוכלים בצמתים](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 4 ביולי 2011.

של הכנסת בשנת 2011 נטען כי הילדים שוהים בצמתים משעות הבוקר המוקדמות עד שעות הלילה ללא מזון, משקה או מחסה, ובדרך כלל ללא הגנה של אדם בוגר.²

לפי המסמך האמור ודיונים שנערכו בנושא, נראה שהילדים המעורבים בתופעה האמורה אינם מטופלים על-ידי גורמי הרווחה ברשות הפלסטינית, מסיבות שונות, ובהן מחסור במשאבים הדרושים לכך. כמו כן, על-פי רוב הם אינם מטופלים על-ידי גורמי הרווחה בישראל, משום שהם חסרי מעמד אזרחי בה.³ יצוין כי ישראל חתומה על אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, שבה נקבע כי "המדינות החברות יכבדו ויבטיחו את הזכויות המפורטות באמנה לכל ילד שבתחום שליטתן, ללא הפליה מכל סוג שהוא, ללא קשר לגזע, צבע, מין... או למעמד אחר של הילד, של הורה או של אפטרופוס החוקי".⁴

נוסף על הילדים המגיעים מהרשות ועוסקים בקיבוץ נדבות וברוכלות, גם ילדים תושבי מזרח ירושלים הם חלק מתופעה זו – חלקם מקבצים נדבות בצמתים וחלקם עוסקים ברוכלות בעיר העתיקה. כמו כן, הגורמים העוסקים במעקב אחר התופעה ובטיפול בה מדווחים על נשים המקבצות נדבות עם פעוטות שכל הנראה אינם שלהן.⁵

על-פי מחקר שנערך בשנת 2005 על-ידי הארגון הבין-לאומי להגנת הילד Defence for Children International⁶ ברשות הפלסטינית, ונבדק בו בין היתר גיל הילדים העוסקים בקיבוץ נדבות וברוכלות בשטחי הרשות הפלסטינית, נמצא כי כ-8% מכלל הילדים העובדים ברחוב הם בני פחות מעשר שנים, 16% מהם בני 10–12 וכ-40% מהם בני 13–14. אשר לשעות העבודה במשך היום עולה כי 65% מכלל הילדים עובדים יותר משבע שעות ביום ו-25% עובדים יותר מ-11 שעות ביום. 36% מכלל הילדים השוהים ברחוב דיווחו על פגיעה פיזית, 22% דיווחו על פגיעה נפשית ו-2.5% דיווחו על פגיעה מינית. חשוב לציין כי מאז המחקר האמור, שנערך בשנת 2005, לא נערך מחקר נוסף המלמד על היקף התופעה ועל גיל הקטינים המעורבים בה, ולא נמצא מחקר העוסק בילדים אלה הפועלים בשטח ישראל.

היקף התופעה

בדומה לאמור במסמך הקודם, גם כיום אין מידע מקיף ומדויק על מספר הילדים המעורבים בפעילות האמורה. מתשובותיהם העדכניות של משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד המשפטים והמינהל האזרחי על פניותינו עולה כי אין בידם נתונים על מספר הילדים השוהים בצמתים ומקבצים נדבות או על

² בדיון הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בשנת 2011 ציין ד"ר יצחק קדמן, מנכ"ל המועצה הלאומית לשלום הילד, כי "התקבלו עדויות על ילדים שישנים במעבירי מים מתחת לכביש כדי לחסוך את הנסיעה חזרה הביתה...". הייתה תקופה שקבוצה גדולה של ילדים לנה בבית-הקברות בנצרת, שם התגוררו ילדים, יש לנו תמונות של ילדים שעשו להם מהמצבות מיטה ושם התגוררו בלילה". פרוטוקול מס' 133 של הוועדה לזכויות הילד, 5 ביולי 2011.

³ בדוח מבקר המדינה שהתפרסם בשנת 2014 עלתה סוגיית מתן שירותי רווחה לקטינים חסרי מעמד אזרחי. על-פי הדוח, רשות האוכלוסין, ההגירה ומעברי הגבול מחלקת את חסרי המעמד למסתננים, עובדים זרים לא חוקיים, עובדים זרים חוקיים ותיירים ללא אשרה בתוקף. קטינים המגיעים מהרשות הפלסטינית אינם נכללים בקבוצות אלה.

⁴ אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, סעיף 2, נוסח עברי, באתר האינטרנט של משרד המשפטים. חשוב לציין בנושא זה כי האמנה הבין-לאומית בדבר זכויות הילד עוסקת בזכויותיהם של ילדים במגוון תחומים מדיניים-אזרחיים, חברתיים, תרבותיים, כלכליים ועוד. האמנה נכתבה בנובמבר 1989 ונכנסה לתוקף בספטמבר 1990. ישראל חתמה על האמנה ב-3 ביולי 1990, והיא נכנסה לתוקף בארץ לאחר אשרורה ב-2 בנובמבר 1991. לפי משרד המשפטים, אשרור האמנה אין משמעו שישארל מחויבת לקבוע את ההוראות באמנה בחוק מקומי, אך הוא מחייב את המדינה לקיים הוראות אלה ולהתאימן לחוק הישראלי. הואיל והאמנה אינה בגדר חוק ישראלי, אי-אפשר לאכוף באופן ישיר את קיום ההוראות בבתי-המשפט, ואכיפה כזאת תיתכן רק אם ההוראות יעוגנו כחוק; עד אז, האמנה משמשת מקור פרשני בפסיקות בית-המשפט.

⁵ פרוטוקול מס' 133 של הוועדה לזכויות הילד, 5 ביולי 2011.

⁶ Defense for Children International, Palestinian Section, *Children in the Street: The Palestinian Case*, 2005.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

אלה העוסקים ברוכלות. מנתונים שהתקבלו ממשטרת ישראל עולה כי בשנים 2013–2015 נפתחו 13 תיקים נגד קטינים בגין עבירה של קיבוץ נדבות.

כדי ללמוד יותר על מספר הילדים המעורבים בתופעה פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת לכלל מנהלי אגפי הרווחה ברשויות המקומיות בשאלון, ובו בין היתר בקשה לקבל נתונים על מספר הילדים שטופלו או הופנו לגורמים הרלוונטיים על-ידי אגף הרווחה ברשות בשנים 2012–2015. על שאלון זה השיבו 14 רשויות מקומיות: 11 במגזר היהודי ושלוש במגזר הערבי. מ-11 הרשויות המקומיות במגזר היהודי, נמסר מאחת (אשקלון) כי לפני כמה שנים שהו מקבצי נדבות בצמתים שבכניסה לשטחה, אך הנושא טופל על-ידי משטרת ישראל. שתי רשויות מקומיות במגזר היהודי דיווחו כי הן מכירות את התופעה מרשויות ערביות שכנות (המועצה המקומית פרדס-חנה–כרכור דיווחה על כפר-קרע ואום-אלפחם ועיריית כרמיאל דיווחה על דיר-אל-אסד, מגיד-אלכרום ופרעם). אשר לרשויות הערביות, מהשלוש שהשיבו (שפרעם, אכסאל וסח'נין) נמסר כי הן מתמודדות עם הנושא וידוע להן על רשויות ערביות נוספות שמתמודדות עמו (טירה וטמרה).

מהתשובות אפשר ללמוד כי תופעה זו מוכרת יותר בקרב הרשויות הערביות באזור הצפון ובאזור "המשולש".⁷ נוסף על השאלון שנזכר לעיל פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת בבקשת מידע נפרדת לכמה רשויות מקומיות ערביות אחרות, שחלקן היו שותפות לדיונים קודמים בנושא בוועדה לזכויות הילד של הכנסת ולטענת נציגיהן עשרות ילדים שוהים בצמתים בקרבתן ואף באזורים מרכזיים בכפר. מידע נוסף על רשויות אלו יוצג בהמשך.

מתשובה עדכנית שהתקבלה מהמועצה הלאומית לשלום הילד עולה כי המועצה עודנה מקבלת בכל שנה מאות פניות של נהגים העוברים בצמתים ונתקלים בילדים המקבצים נדבות ועוסקים ברוכלות; רוב התלונות נסבות על ילדים בצמתים בצפון הארץ. בשנים האחרונות הפסיקה המועצה לשלום הילד לדווח לרשויות המעורבות בדבר על אירועים כאמור, משום שלדבריה הפניות אינן מטופלות.⁸

הגורמים לתופעה

מהמחקר על "ילדי הצמתים" ברשות הפלסטינית, שנערך על-ידי הארגון הבינ-לאומי Defence for Children, עולה שיש כמה גורמים מרכזיים ליציאת ילדים לרחוב: מצב כלכלי קשה – חלק מן המשפחות המתמודדות עם מצב כלכלי קשה, לעתים בשל חוסר היכולת של ההורים לצאת לעבודה בישראל, מכריחות את ילדיהן לצאת לעבודה; קשיים בתוך המשפחה – מתחים בין ההורים ובני משפחה אחרים; פגיעה בילדים, שגורמת לכך שיעדיפו לצאת לרחוב ולא לשהות בביתם; נשירה מהלימודים; צפיפות דיור גבוהה מגורים בצפיפות רבה; רצון להשיג עצמאות ואי-תלות באחרים בגיל צעיר.⁹ בעדויות שנשמעו בדיון הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בשנת 2005 נטען כי רוב הקטינים מקבצי הנדבות והרוכלים מובאים לשטחה של

⁷ אזור בנפת חדרה, ממזרח לאזור השרון, שבו יישובים ערביים רבים.

⁸ ד"ר יצחק קדמן, מנכ"ל המועצה לשלום הילד, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 3 ביוני 2015. על-פי תשובה זו, במאי 2015 שלחה המועצה לשלום הילד מכתב למפכ"ל המשטרה שכותרתו "תופעת קיבוץ נדבות בצמתים על-ידי ילדים מהרשות הפלסטינית". המכתב נשלח בעקבות מקרה אלימות כלפי ילד שקיבץ נדבות בצפון; ככל הנראה הילד הוכה על-ידי המעסיק שלו, צעיר בן 17, ככל הנראה תושב ישראל מהדרום. במכתב קראה המועצה לשלום הילד למפכ"ל המשטרה ליזום דיון מקיף בלשכתו ולזמן לדיון את מנכ"לי משרד הרווחה ומשרד המשפטים ונציגים של צה"ל ושל המינהל האזרחי בשטחים, במטרה לשתף פעולה כדי למגר את התופעה.

⁹ Defence for Children International, Palestinian Section, *Children in the Street: The Palestinian Case*, 2005.

ישראל על-ידי קבלנים בשעות הבוקר המוקדמות ונאספים על-ידיהם בשעות הערב. עוד נטען כי הכסף שהילדים אוספים במשך היום מועבר למעסיק/לקבלן, והוא מעביר חלק מהכסף להורי הילד.¹⁰

ממשרד המשפטים נמסר כי בעבר נמצא שילדים שעסקו בקבצנות נשלחו על-ידי הוריהם באופן ישיר או באמצעות קבלנים, והרווחים התחלקו בין הקבלנים להורים. לגבי חלק מהילדים הרוכלים נמצא כי ההורים הם שמספקים את הסחורה ומביאים אותה לילד, והוא נכנס לשטח ישראל ומנסה למכור אותה; לעומתם, יש ילדים רוכלים שיש להם ספק ביישוב או באזור שבו הם גרים. מתשאל הילדים עלה כי ילד שחוזר הביתה ללא הסחורה וללא הכסף חשוף לאלימות הן מצד הוריו והן מצד הספק.¹¹ אשר לזהות המעסיקים או הקבלנים צוין כי חלקם תושבי הרשות הפלסטינית שיש להם אישור כניסה לישראל וחלקם תושבי ישראל. עוד צוין כי התופעה האמורה הולכת ומתרחבת בחופש הגדול ובתקופת החגים, וכי יש תופעה נוספת, של נשים המסתובבות בצמתים עם פעוטות שאינם שלהן אלא "נשכרו" מהוריהם לצורך קיבוץ נדבות.¹²

הטיפול במקבצי נדבות ורוכלים קטינים הוא בתחומי הסמכות של הגורמים האלה:

משטרת ישראל – המשטרה היא הגוף שאוכף את החוקים הפליליים הקשורים להעבדת קטינים. בדרך כלל, תלונות של רשויות מקומיות המתמודדות עם התופעה מופנות לתחנות המשטרה. במקרים מסוימים המשטרה שותפה להחזרת הקטינים לשטח הרשות הפלסטינית.

משרד הרווחה והשירותים החברתיים – כפי שעלה בדיונים קודמים בוועדה לזכויות הילד, ככלל משרד הרווחה אינו מטפל בקטינים המגיעים מהרשות הפלסטינית. חשוב לציין כי חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ן-1960, קובע בין היתר שבגין פעולות של שוטטות, פשיטת יד או רוכלות (הנעשות בניגוד לחוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953), אפשר להגדיר את הקטין המעורב בהן "קטין נזקק" ולנקוט צעדים להגנתו. נוסף על כך, אמנת האו"ם שנזכרה לעיל קובעת כי באחריות המדינה לטפל בקטינים בשטחה ללא התייחסות למעמדם האזרחי.

המינהל האזרחי במשרד הביטחון – המינהל האזרחי הוא חלק ממערך תיאום פעולות הממשלה בשטחים ותפקידו המרכזי הוא תיאום וקישור אזרחי וביטחוני עם הרשות הפלסטינית, ובין היתר תיאום עם משרד הרווחה ברשות – המשרד שאחראי לטיפול בקטינים המעורבים בתופעה הנדונה ובהוריהם.

משרד המשפטים – משרד המשפטים מתאם את המאבק בסחר בבני-אדם. בשנים האחרונות נבדקה במשרד השאלה אם העסקת ילדים כמקבצי נדבות ורוכלים היא עבירה של עבודת כפייה וסחר בבני-אדם – בנושא זה ראו הרחבה להלן.

משרד הכלכלה, האגף לאכיפה פלילית – האגף לאכיפה פלילית במשרד הכלכלה ממונה על אכיפת חוקי העבודה, ובהם חוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953. בדיונים קודמים בוועדה לזכויות הילד ציין נציג משרד

¹⁰ הוועדה לזכויות הילד של הכנסת, 29 במרס 2005.

¹¹ עו"ד ליאת יעקובוביץ, מחלקת ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 17 ביוני 2015.

¹² שם. טענה זו העלה גם ד"ר יצחק קדמן בדיון קודם בוועדה לזכויות הילד של הכנסת.

הכלכלה כי משרדו אינו מטפל בתופעה משום שלאגף יש קושי ממשי להוכיח קיום של קשר עובד-מעביד בין הקטינים לבין הקבלנים או המסיעים.

הרשויות המקומיות – הרשויות שתופעה זו קיימת בשטחן מטפלות במקרים בודדים של מקבצי נדבות ורוכלים קטינים בשיתוף פעולה עם המשטרה. מלבד זאת פעילות הרשויות היא ללא תמיכה או מעורבות ממשלתית.

1.1. דיונים בוועדה לזכויות הילד של הכנסת בנושא מקבצי נדבות ורוכלים קטינים

הנושא של מקבצי נדבות ורוכלים קטינים בצמתים עלה בדיוני הוועדה לזכויות הילד של הכנסת לראשונה בשנת 2005. נציגי הגורמים הרלוונטיים דיווחו על קושי לטפל באותם קטינים משום שהם חסרי מעמד בישראל וחוזרים לשטח הרשות הפלסטינית בסוף כל יום. עוד עלה בדיון כי הניסיונות לשיתוף פעולה עם הרשות הפלסטינית בתחום זה לא צלחו, והדבר מקשה את ההתמודדות עם התופעה ואת הטיפול בקטינים. במקרים מסוימים, וכפי שדווח בדיון, הילדים המעורבים בתופעה טופלו על-ידי רשויות הרווחה ברשות הפלסטינית והוחזרו לבתיהם, אך חזרו לקבץ נדבות בשטח ישראל לאחר תקופה קצרה. בשנת 2011 התקיים בוועדה דיון נוסף, בראשות חבר הכנסת זבולון אורלב, ולהלן עיקרי ההחלטות שהתקבלו במסגרתו:

1. הוועדה מביעה דאגה עמוקה מכך שחרף דיונים קודמים בכנסת וחרף התופעה של מאות ילדים מקבצי נדבות ורוכלים בצמתים באופן שמסכן אותם, רשויות המדינה לא נקטו את כל האמצעים הדרושים כדי למנוע תופעה זו, שהיא כתם מוסרי על החברה הישראלית.

2. הוועדה דורשת ממשרד המשפטים להקים מטה משותף למשרד הביטחון, המשרד לביטחון הפנים, משרד הכלכלה (משרד התמ"ת דאז), משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך, עיריית ירושלים ועיריית נצרת, שתפקידו יהיה לגבש דרכי פעולה יעילות להתמודדות עם סוגיית רוכלות הילדים בצמתים. יש לעגן מטה משותף זה בהחלטת ממשלה. הוועדה דורשת דיווח בכתב בנושא בעוד שלושה חודשים.

נציין כי בבדיקה עדכנית של מרכז המחקר והמידע של הכנסת עם הוועדה לזכויות הילד נמצא כי לא התקבל בנושא זה דיווח בכתב לוועדה.

3. הוועדה מבקשת ממשרדי הממשלה לבחון אם החקיקה הקיימת נותנת מענה הולם לצורך במאבק בתופעה זו, או שדרושים שינויים בחוק. אם אכן דרושים שינויים, הוועדה מבקשת לפעול לקידום חקיקה שתרחיב את סמכויות המדינה, כגון חרמת סחורה למעסיקי ילדים, החלטה להגדיר העסקת ילדים כסחר בבני-אדם והכנסת התייחסות לנושא רוכלות לסעיף 216 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין).

4. הוועדה קוראת לכל משרדי הממשלה לרענן הנחיות פנימיות שכבר קיימות לטיפול בנושא.

5. הוועדה רשמה לפנייה את הודעת נציגת העובדים הסוציאליים לחוק הנוער במשרד הרווחה והשירותים החברתיים כי יובהר לכלל העובדים הסוציאליים לחוק הנוער שמוטלת עליהם החובה לתת מענה הולם בכל מקרה שילד נמצא בסכנה, גם אם הוא אינו אזרחי ישראל.

בינואר 2014 התקיים דיון נוסף בנושא,¹³ ודיון זה התמקד במעקב אחר הקמת הוועדה הבין-משרדית. בדיון עלה כי יש חשיבות רבה לעבודה משותפת של הגורמים הרלוונטיים, קרי משרד ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, המינהל האזרחי ומשרד המשפטים, בהתייחסות מפורטת לאחריות המוטלת על כל גוף. כמו כן עלתה בדיון החשיבות שבתפיסת המסיעים או המעסיקים של אותם ילדים ובהבאתם לדיון.¹⁴ נציגי משרד המשפטים מסרו בדיון זה כי הוועדה הוקמה וקיימה כמה דיונים, אך טרם גובשה תוכנית פעולה לטיפול בתופעה.¹⁵

2. חקיקה בעניין מקבצי נדבות ורוכלים קטינים¹⁶

כאמור, כחלק מהחלטת הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בשנת 2011 התבקשו משרדי הממשלה לבחון אם החקיקה הקיימת נותנת מענה הולם לצורך במאבק בתופעה זו או שיש צורך לערוך שינויים בחוק. להלן יוצגו החוקים הקיימים המתייחסים בין היתר לתופעת הקבצנות.

חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960 (להלן: חוק הנוער), נועד להגן על קטינים הנתונים בסיכון. החוק קובע כי קטין אשר נמצא "משוטט, פושט יד או רוכל בניגוד לחוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953",¹⁷ יוגדר **קטין נזקק**. על-פי החוק, קטין נזקק יקבל סיוע מלשכת סעד של רשות מקומית או מי שנתמנה על-ידי שר הרווחה והשירותים החברתיים כשירות סעד. חשוב לציין כי אין התייחסות בחוק הנוער למעמד האזרחי של הקטין, אולם כאמור, ישראל חתומה על אמנת האו"ם בדבר הבטחת שלומם של ילדים שבתחום שליטתה ללא קשר למעמדם האזרחי. עוד יצוין כי במקרים שנשקפת בהם סכנה לחיי קטינים רשאי פקיד הסעד להשתמש באמצעי חירום על-פי חוק הנוער. החוק קובע כי במקרים שבהם "פקיד סעד סבור כי קטין הוא נזקק ונשקפת לו סכנה תכופה, או שהוא זקוק לטיפול רפואי או אחר שאינו סובל דיחוי, רשאי הוא לנקוט כל האמצעים הדרושים לדעתו למניעת אותה סכנה או למתן אותו טיפול אף ללא הסכמת האחראי לקטין, ובלבד שלא יוחזק קטין יותר משבוע ימים מחוץ לרשותו של האחראי לו אלא באישור בית-המשפט".¹⁸

נוסף על כך, בסעיף 216 (א)(2) **לחוק העונשין**, שעניינו התנהגות פסולה במקום ציבורי, נקבע כי "גורם לקטין שלא מלאו לו שש-עשרה שנים לפשוט יד או לקבץ נדבות במקום ציבורי, או משדל או מניע לכך קטין כאמור", דינו – מאסר שישה חודשים. בסעיף זה בחוק אין התייחסות לסוגיית הרוכלות. סעיף נוסף

¹³ הוועדה לזכויות הילד, פרוטוקול מס' 44, 7 בינואר 2014.

¹⁴ שם.

¹⁵ דברי עו"ד פרץ סגל, מחלקת ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, שם.

¹⁶ אנו מודים לעו"ד שמרית שקד מהלשכה המשפטית של הכנסת על הערותיה לפרק זה.

¹⁷ בחוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953, קבועים תנאי ההעסקה של בני-נוער, ובהם גיל ההעסקה והמועדים והשעות שבהם מותר להעסיק נוער.

¹⁸ חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960, סעיף 11(א).

שעשוי להיות רלוונטי לתופעה הנדונה הוא סעיף 361 לחוק העונשין, אשר קובע כי "המשאיר ילד שטרם מלאו לו שש שנים בלא השגחה ראויה, ובכך מסכן את חיי הילד או פוגע או עלול לפגוע פגיעה ממשית בשלמו או בבריאותו, דינו – מאסר שלוש שנים; עשה כן ברשלנות, דינו – מאסר שנה; עשה כן במטרה לנטוש את הילד, דינו – מאסר חמש שנים".

כמו כן, **חוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953**,¹⁹ מתייחס בין היתר לגיל ההעסקה של בני-נוער; סעיף 2 (א) לחוק זה קובע כי "לא יועבד ילד שעדיין לא מלאו לו 15 שנה". עוד קובע החוק כי ילד שמלאו לו 14 שנה, מותר להעבידו בתקופת חופשת לימודים רשמית בתנאי שמדובר בעבודות קלות שאינן מזיקות לבריאותו ולהתפתחותו.

חוק נוסף אשר נזכר בדיונים קודמים בנושא זה הוא **חוק איסור סחר בבני-אדם, התשס"ז-2006**, שלגביו עלתה השאלה (למשל בדיון הוועדה לזכויות הילד בשנת 2011) אם אפשר לראות בילדים העוסקים ברכילות ובקבוצות נדבות בצמתים קורבנות של עבירת סחר בבני-אדם והחזקה בתנאי עבדות או עבודת כפייה. על-פי מאמר שפורסם בכתב העת של האגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים,²⁰ החוק האמור הוא חוק מקיף, ובו עבירות פליליות והסדרים להגנה על הקורבנות המעורבים בעבירה. בין הסדרים אלו: חובת פיצוי על-ידי בית-המשפט, סיוע משפטי חינם וזכויות לקבל מידע. על-פי המאמר, החוק מתייחס בין היתר לשלוש עבירות מרכזיות שעשויות להיות רלוונטיות להעסקת מקבצי נדבות ורוכלים קטינים: עבירת סחר בבני-אדם, עבירת עבדות ועבירת עבודת כפייה. להלן יוצגו הסברים לכל עבירה בנפרד ותפורט הרלוונטיות שלה לתופעה, לפי המאמר האמור:

- **עבירת סחר בבני-אדם** – סעיף 377א לחוק העונשין קובע שהעונש המקסימלי לסוחר בבני-אדם הוא 16 שנות מאסר, ואם הקורבן קטין – עונשו המקסימלי הוא 20 שנות מאסר. סעיף זה בחוק מתייחס בין היתר להבאת אדם לידי עבדות ולהבאת אדם לידי עבודת כפייה.²¹ במאמר שהוזכר לעיל צוין כי "ייתכנו מקרים שבהם ניתן יהיה להחיל את סעיף 377א על תופעה זו" – כלומר על תופעת "ילדי הצמתים". עוד צוין כי העברת קטין לידי מי שמעסיקו "עשויה להתפרש כעשיית עסקה באדם למטרת הבאתו לידי עבדות או לידי עבודת כפייה, או העמדתו בסכנה להיות מנוצל לעבדות או לעבודת כפייה", ולכן במקרים מסוימים יהיה אפשר להחיל את סעיף 377א בהתמודדות עם תופעת מקבצי נדבות ורוכלים קטינים בצמתים. מן המאמר עולה עוד כי מעורבות הוריהם של הקטינים בחלק מהמקרים אינה שוללת את התקיימות העבירה, ולכן אין צורך להוכיח כי הועברה תמורה למי שמעורבים בעסקה (קרי ההורים). חשוב לציין כי על-פי הוראת הסעיף האמור, הסכמת הקטין אינה רלוונטית לגיבוש יסודות העבירה, וגם אין צורך להוכיח שננקטו כלפיו אמצעים פסולים כגון אלימות או איומים.²²

¹⁹ חוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953.

²⁰ עו"ד ד"ר מירב שמואלי, "אוליבר טוויסט בגבעה-הצרפתית: 'ילדי הצמתים' וחוק איסור סחר בבני-אדם", **עת סיוע: ביטאון האגף לסיוע משפטי** 2 (קיץ תשע"ב).

²¹ חוק העונשין, התשל"ז-1977, סעיף 377א(3) ו-(4).

²² במאמר האמור נשאלת שאלה נוספת, אם ראוי להוסיף מטרת "קבצנות" למטרות הסחר המנויות בסעיף 733א. המחברת מציינת כי במדינות רבות בעולם מוכרת התופעה של "קבצנות כפויה" של ילדים או של סחר בילדים למטרות קבצנות. במדינות מסוימות סחר למטרות קבצנות נכלל במפורש בחוק הסחר בבני-אדם. עוד צוין כי דיון בשאלה זו בהקשר של החוק הישראלי מחייב בחינה עובדתית של היקף התופעה, היות שאין די נתונים עליה. מתוך: עו"ד ד"ר מירב שמואלי, "אוליבר טוויסט בגבעה-הצרפתית: 'ילדי הצמתים' וחוק איסור סחר בבני-אדם", **עת סיוע: ביטאון האגף לסיוע משפטי** 2 (קיץ תשע"ב).

נקודה חשובה נוספת היא שאדם שמוגדר על-ידי המדינה קורבן סחר זוכה בישראל להגנה נרחבת, ללא תלות במעמדו האזרחי. כמו כן, העובדה שאותם ילדים נכנסו לשטחה של ישראל באופן בלתי חוקי אינה רלוונטית לצורך הכרה בהם כקורבנות סחר בבני-אדם. עוד צוין במאמר כי ההגנה על הקטינים על-ידי מוסדות המדינה אינה מותנית בשיתוף פעולה עם רשויות אכיפת החוק בישראל.

- **עבירת החזקה בתנאי עבדות** – סעיף 375א לחוק העונשין קובע כי "המחזיק אדם בתנאי עבדות לצורכי עבודה או שירותים לרבות שירותי מין", עונשו המקסימלי 16 שנה, ו-20 שנה אם הקורבן הוא קטין. על-פי המאמר האמור, החוק הישראלי תופס "עבדות" כשליטה ממשית או שלילת חירותו של האדם, קרי התייחסות לאדם כאל קניין, ולכן אין צורך להוכיח קנייה או מכירה של אדם. במאמר נטען כי "במקרים קיצוניים ניתן יהיה להחיל את סעיף העבדות על מי שמעסיק ילדים בקבצנות או ברוכלות, בנסיבות שבהן אפשר להוכיח שליטה ממשית על הילד או שלילת חירותו, לצורכי עבודה או שירותים". יצוין כי הסעיף האמור בחוק מחייב בין היתר שהחזקה בתנאי עבדות תהיה למטרת "עבודה או שירותים". המאמר קובע כי "ניתן לראות בקבצנות, רוכלות וניקוי שמשות מכוניות, כאשר התמורה עוברת לידי 'המפעיל', סוג של 'עבודה או שירותים'".²³ יצוין כי בעבירה זו אין צורך להוכיח שננקטו נגד הקורבן אמצעים אלימים כגון אלימות או איומים.

- **עבירת עבודת כפייה** – סעיף 376 לחוק העונשין קובע כי "הכופה שלא כדין אדם לעבוד, תוך שימוש בכוח או באמצעי לחץ אחר או תוך איום באחד מאלה, או בהסכמה שהושגה בתרמית, והכול בין בתמורה ובין שלא בתמורה", עונשו מאסר שבע שנים. עבירה זו מתייחסת לכפיית עבודה באמצעים פסולים כגון שימוש בכוח, איומים ואמצעי לחץ אחרים. על-פי הניתוח של מחברת המאמר בנושא זה, "ייתכן כי ניתן לראות בקיבוץ נדבות וברוכלות עבור אדם אחר, שאליו יש להעביר את הכסף, סוג של עבודה לצורך הסעיף".²⁴ כמו כן נכתב במאמר כי "יהיו מקרים שבהם ניתן יהיה לראות העסקת ילדים בקבצנות וברוכלות כעבודת כפייה", מתוקף העובדה שהמעורבים בתופעה זו הם קטינים.

לסיכום, לפי טענתה של מחברת המאמר, במקרים מסוימים יהיה אפשר להגדיר ילדים המעורבים בתופעה הנדונה כקורבנות סחר בבני-אדם, עבדות או עבודת כפייה. יצוין כי מי שהוגדר קורבן סחר בבני-אדם, שניתן לשוהים בו טיפול רפואי וטיפול נפשי ומועברות בו תוכניות שיקום. נוסף על כך, קורבנות סחר בבני-אדם, שניתן לשוהים בו טיפול לקבל סיוע משפטי מטעם המדינה ללא צורך בהוכחת זכאות כלכלית,²⁵ ואשרות למטרת שיקום מטעם משרד הפנים.²⁶

על-פי המאמר, ההכרה בילדים העוסקים ברוכלות ובקיבוץ נדבות כקורבנות של סחר בבני-אדם, עבדות או עבודת כפייה והטיפול בהם על-פי המתחייב מהגדרה זו יחייבו היערכות מיוחדת, לרבות הכנת מקלט

²³ עו"ד ד"ר מירב שמואלי, "אוליבר טוויסט בגבעה-הצרפתית: 'ילדי הצמתים' וחוק איסור סחר בבני-אדם", **עת סיוע: ביטאון האגף לסיוע משפטי** 2 (קיץ תשע"ב).

²⁴ על-פי הדוח של ארגון Anti-slavery International, קיבוץ נדבות בכפייה על-ידי ילדים מתאים להגדרות הבין-לאומיות של עבודת כפייה. עוד צוין בדוח זה כי ארגון העבודה העולמי (ILO) מכיר בקבצנות בכפייה כ"עבודת כפייה". ראו שם.

²⁵ חוק הסיוע המשפטי, התשל"ז-1977.

²⁶ משרד הפנים, נוהל הטיפול במתן מעמד לנפגעי עבדות וסחר בבני-אדם לעבדות ועבודת כפייה, מס' 6.3.0008.

לקורבנות סחר בבני-אדם ושיתוף גורמי אכיפה, רווחה וסיוע נוספים. הקושי העיקרי שעלול לעלות בטיפול באותם קטינים, כפי שצוין במאמר, הוא חוסר הנכונות של הילדים לשתף פעולה עם רשויות האכיפה והטיפול בישראל. כאמור, על-פי רוב קטינים אלה נשלחים על-ידי הוריהם, וסביר להניח שהם לא יעידו נגדם. אולם על אף הקושי, המחברת רואה "חשיבות רבה בקביעה העקרונית כי ניתן להחיל על המקרים את חוק איסור סחר בבני-אדם [ועבירת] עבדות ועבודת כפייה [בחוק העונשין]"²⁷.

3. הוועדה הבין-משרדית לטיפול בתופעת הקבצנות והרוכלות של קטינים

כאמור, בדיון הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בשנת 2011 הוחלט על הקמת ועדה בין-משרדית באחריות משרד המשפטים, שמטרתה יצירת שיתוף פעולה בין הגופים הממונים על הטיפול בתופעה. הוועדה הבין-משרדית שהוקמה קיימה ארבעה דיונים בהשתתפות נציגי משרד הרווחה והשירותים החברתיים, המשרד לביטחון הפנים, משרת ישראל, משרד הביטחון, משרד הכלכלה, משרד החינוך, המינהל האזרחי באזור יהודה ושומרון והייעוץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון. כמו כן השתתפו בחלק מהדיונים נציגי היחידה לקידום נוער – מזרח בעיריית ירושלים, עובדים סוציאליים בעירייה ועובדים סוציאליים מאגף הרווחה בעיריית נצרת. יצוין כי לא השתתפו בדיונים אלה ארגונים חוץ-ממשלתיים.

בדיוני הוועדה הוחלט לקיים פיילוט משותף למשטרה ולמשרד הרווחה והשירותים החברתיים להתמודדות עם התופעה, בשילוב גורמים רלוונטיים. בתשובת משרד הרווחה והשירותים החברתיים צוין כי הפיילוט טרם בוצע, אך לא צוינו הסיבות לכך, וכן צוין כי עד כה לא נקבעו נהלים חדשים ברשויות ובגופים המעורבים בנושא.

3.1 קשיים שעלו בדיוני הוועדה הבין-משרדית

בתשובת מחלקת ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים על פנייתנו צוין כי בדיוני הוועדה הבין-משרדית עלה שיש כמה קשיים בטיפול בתופעת הקבצנות והרוכלות על-ידי קטינים, כמפורט להלן:²⁸

א. **מניעת הכניסה לישראל** – הוועדה הבין-משרדית בדקה את הנהלים הקיימים לעניין בדיקת קטינים במעברי הכניסה לסוגיהם. צוין שיש חשיבות בהפעלת המעברים כסדרם, במיוחד בשעות העומס, באופן שלא יקשה את הכניסה של אוכלוסייה פלסטינית לשטח ישראל. בדיקה פרטנית של כל ילד ותשאול שלו – שעשויים לסייע במניעת כניסה לישראל למטרות רוכלות וקיבוץ נדבות – יוצרים קושי בהקשר זה. מעבר לכך, כאמור, חלק מהילדים נכנסים לשטח ישראל דרך המעברים, ואחרים נכנסים אליה בדרכים עוקפות.

ב. **אכיפה באמצעות דיני עבודת נוער** – בדיונים קודמים בוועדה לזכויות הילד של הכנסת עלה הנושא של אכיפת החוק על קבלנים ומעסיקים באמצעות דיני עבודת הנוער. כאמור, חוק עבודת הנוער,

²⁷ עו"ד ד"ר מירב שמואלי, "אוליבר טוויסט בגבעה-הצרפתית: 'ילדי הצמתים' וחוק איסור סחר בבני-אדם", עת סיוע: ביטאון האגף לסיוע משפטי 2 (קיץ תשע"ב).

²⁸ עו"ד ליאת יעקובוביץ, מחלקת ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים, 17 ביוני 2015.

התשי"ג-1953, קובע כי לא יועבד ילד שעדיין לא מלאו לו 15 שנה,²⁹ ויש בחוק התייחסות גם לעבודות אסורות שהעסקה בהן עלולה לפגוע בבריאות ילדים, בשלומם ובהתפתחותם הגופנית.³⁰ בתשובת משרד המשפטים בנושא זה צוין כי חוק עבודת הנוער אינו הכלי המתאים לטיפול בתופעה זו, שכן פעולתו היא רק נגד מעסיק שהוא תושב ישראל, וזה איננו בהכרח המצב במקרים אלו. עוד צוין בתשובה כי בהקשר הנדון יש קושי להוכיח יחסי עובד-מעביד בין הקטין לבין הקבלן.

ג. **טיפול רשויות הרווחה** – מדיניות רשויות הרווחה בעניין הטיפול בקטינים מהרשות הפלסטינית היא להחזיר אותם להוריהם ולא לנתק אותם ממשפחתם. בתשובת משרד המשפטים בנושא זה צוין כי "רק תיאום עם הרשות לגבי החזרה בטוחה של הילד למשפחה, לצד עבודה אפקטיבית בתחומי הרווחה והחינוך עם הילד ומשפחתו על-ידי רשויות הרווחה ברשות הפלסטינית, עשויים למנוע כי התופעה תישנה והילד ישוב לישראל לקבץ נדבות או לעסוק ברוכלות". כפי שנמסר ממשרד המשפטים, תיאום זה עדיין כרוך בקשיים.

ד. **הטיפול המשטירי והאכיפה הפלילית** – הילדים שמגיעים לשטחה של ישראל משטחי יהודה ושומרון אינם מצוידים במסמכים מזהים, ומסרבים למסור לשוטרים את שמם, את שמות הוריהם וכל מידע על הקבלנים שהסיעו אותם לצמתים. עובדה זו מקשה כמובן בגביית ראיות, בהגשת כתבי אישום ובניהול ההליך בבית-המשפט. נוסף על כך קשה למצות את הדין עם ההורים ששלחו את ילדיהם לישראל היות שהם אינם אזרחים ישראלים.

4. התמודדות המשרדים הרלוונטיים עם התופעה

4.1. משטרת ישראל

בתשובת המשרד לביטחון הפנים על פנייתנו צוין כי התופעה של מקבצי נדבות ורוכלים קטינים מוכרת לשוטרים, במיוחד בתחנות העובדות עם הרשויות שבהן היא רווחת. על-פי תשובת המשרד, אין נהלים ספציפיים לטיפול בקטינים הפועלים כמקבצי נדבות ורוכלים בצמתים, ועם זאת יש למשטרה נהלים מנחים לטיפול ב"קטין נזקק" כהגדרתו בחוק הנוער. נהלים אלה קובעים כי קטין שמתחת לגיל האחריות הפלילית הנמצא מקבץ נדבות או עוסק ברוכלות מופנה לעובד סוציאלי כדי שיבחן את המשך הטיפול בו. עוד צוין בתשובת המשטרה כי הבעיה ביישום הנוהל הזה היא שקטינים אלה הם תושבי הרשות הפלסטינית, ולכן רשויות הרווחה מתקשות לטפל בהם וקשה להעמיד לדין את הגורמים השולחים אותם לצמתים. לאחר שקטינים אלה מועברים לטיפול גורמי הרווחה, הם מוחזרים לשטחי הרשות הפלסטינית.³¹ על קטין אשר מלאו לו 12 שנים ונתפס בביצוע עבירה פלילית, לרבות עבירה של קיבוץ נדבות, המשטרה מודיעה לשירות המבחן לנוער.³²

²⁹ חוק עבודת הנוער, התשי"ג-1953, סעיף 2(א).

³⁰ שם, סעיף 2(א6).

³¹ עו"ד דנה רומן, רפ"ק ק' ייעוץ וחקיקה, מחלקת נוער, משטרת ישראל, המשרד לביטחון הפנים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 30 ביוני 2015.

³² שם.

יצוין כי לפי חוק העונשין, בסעיף המתייחס להתנהגות פסולה במקום ציבורי, "גורם לקטין שלא מלאו לו שש-עשרה שנים לפשוט יד או לקבץ נדבות במקום ציבורי, או משדל או מניע לכך קטין כאמור",³³ דינו שישה חודשי מאסר. נוסף על כך, סעיף 216 (א)(3) לחוק קובע כי אדם ה"מתהלך כפושט יד או כמקבץ נדבות, או משתדל להשיג תרומות מכל מין שהוא", דינו שישה חודשי מאסר. במשטרה נפתחים תיקים לקטינים המקבצים נדבות על-פי סעיף זה בחוק.

מנתונים שהתקבלו ממשטרת ישראל על התופעה הנדונה עולה כי בשנים 2013–2015 נפתחו 13 תיקים נגד **קטינים** בגין עבירת קיבוץ נדבות. 11 מהם נפתחו במחוז ירושלים, ושישה מאלה היו בגין פעילות קטינים בירושלים עצמה. תיק אחד נפתח במחוז החוף, ותיק אחד במחוז הדרום. אשר לתיקים שנפתחו **לבגירים** בעבירת שידול קטין שלא מלאו לו 16 שנים לפשוט יד או לקבץ נדבות, בשנים 2012–2015 נפתחו 12 תיקים כאלה, שישה מהם נגד ישראלים (כולל תושבי מזרח ירושלים) וחמישה מהם נגד תושבי הרשות הפלסטינית (בתיק אחד נוסף לא ידוע המעמד האזרחי של החשוד). מתשובת משטרת ישראל על פנייתנו עולה כי בארבע השנים האחרונות לא הייתה הכרעה שיפוטית בתיקים אלו.³⁴

4.1.1. קשיים בהתמודדות המשטרה עם מקבצי נדבות ורוכלים קטינים

כאמור, הקושי העיקרי בהתמודדות עם התופעה של מקבצי נדבות ורוכלים קטינים הוא היותם תושבי הרשות הפלסטינית, בעיקר משום שהדבר מקשה את המשך הטיפול בהם על-ידי רשויות הרווחה. יתר על כן, לפי תשובת המשרד לביטחון הפנים על פנייתנו, המפגש של שוטרים עם הקטינים מעלה קשיים נוספים, כמפורט להלן:

- לעתים הקטינים בורחים כאשר ניידת משטרה מגיעה לצומת שבו הם עוסקים ברוכלות או בקבצנות, תוך סיכון חייהם וחיי אחרים.
- הקטינים אינם משתפים פעולה עם חוקרי המשטרה, והמשטרה מתקשה לקבל מידע מפליל על המבוגר שמסיע/ מעסיק אותם.
- גם במקרים שבהם הקטינים מוסרים עדות מפלילה נגד הגורם ששלח אותם לקבץ נדבות או לעסוק ברוכלות, אין אפשרות להביאו למתן עדות בבית-המשפט משום שמדובר בתושב הרשות הפלסטינית.

אשר לטיפול השוטרים בקטינים בצמתים, ובפרט השוטרים בתחנות המתמודדות עם התופעה, צוין בתשובת המשרד כי ככלל, כשקטין דובר ערבית מובא לתחנת המשטרה הטיפול בו נעשה על-ידי שוטר דובר ערבית. עוד צוין כי אין הכשרה מיוחדת לשוטרים המטפלים בקטינים העוסקים בקבצנות ורוכלות, אולם בתדרוך קבוצות סיור היוצאות למשמרת במקומות שבהם השוטרים מתמודדים עם התופעה ניתן דגש על האופן שבו יש לנהוג בקטינים: הפנייתם לעובד סוציאלי או החזרתם לשטחי הרשות הפלסטינית.

³³ חוק העונשין, התשל"ז-1977, סעיף 216 (א)(2).

³⁴ גל יונה, המשרד לביטחון הפנים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 21 ביולי 2015.

כאמור, בוועדה הבין-משרדית לטיפול בתופעה השתתפו נציגים מהמשטרה. מהמשטרה נמסר כי לא הוחלט בדיונים על נהלים חדשים לטיפול באותם קטינים, אולם בתשובת המשטרה הודגש הצורך בשיתוף פעולה בין המשטרה ובין משרד הרווחה והשירותים החברתיים. נציגי המשטרה הבהירו בדיוני הוועדה כי הטיפול העיקרי בקטינים אלה צריך להינתן על-ידי משרד הרווחה והשירותים החברתיים, וכי המשטרה מוכנה לשמש גורם מסייע. אשר לקושי להפליג ולתפוס מבוגרים שמסיעים או מעסיקים קטינים אלה צוין כי המשטרה מנסה לבחון דרכי פעולה במישור הפלילי נגדם. עוד צוין בתשובת המשטרה כי הפיילוט שבדיוני הוועדה הוחלט לקיים טרם יצא לפועל.

4.2. משרד הרווחה והשירותים החברתיים

כאמור, חוק הנוער נועד להגן על קטינים בסיכון ולסייע להם באמצעות לשכת סעד או רשות מקומית. אם נמצא שנשקפת סכנה לחיי קטין, פקיד הסעד רשאי להשתמש בצו חירום – נוהל התערבות במצבי חירום. בדיוני הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בשנת 2011 צוין כי בכמה מקרים השתמשו פקיד הסעד בצווי חירום כדי לסייע לקטינים בצמתים שנזקקו לטיפול רפואי.³⁵ בתשובה עדכנית של משרד הרווחה והשירותים החברתיים צוין כי בשנה האחרונה דווח על מקרה אחד בלבד שהופעל בו צו חירום. עוד צוין בתשובת משרד הרווחה כי הטיפול בילדים השוהים בצמתים הוא בעיקר של משטרת ישראל, ללא מעורבות עובדים סוציאליים, שכן המשטרה מסיעה את הילדים למעברי הגבול ומעבירה אותם לידי המשטרה הפלסטינית. עוד צוין כי בנצרת היו עשרה מקרים כאלה בשנה האחרונה.³⁶

בתשובת משרד הרווחה והשירותים החברתיים על פנייתנו צוין שהמשרד היה שותף לדיונים קודמים בוועדה הבין-משרדית לטיפול בתופעה. עוד צוין כי הוסכם על תוכנית פיילוט בתיאום עם כל הגורמים המעורבים בנושא. על-פי משרד הרווחה והשירותים החברתיים, התוכנית האמורה מבוססת על התערבות במשפחה אחרי החזרת הילד לשטח הרשות הפלסטינית, אולם כפי שצוין בתשובת המשרד, "יכולת היישום הייתה בעייתית, מאחר שהרשות הפלסטינית סירבה לשתף פעולה והתוכנית לא הבשילה כדי הצלחה".³⁷ עוד צוין בתשובה כי לפני כחודש ניסו גורמי המקצוע במשרד לטפל בילד שנמצא חבול באום-אלפחם; הילד הופנה באמצעות המתאמת במינהל האזרחי לבית יתומים בבית-לחם, המופעל על-ידי עמותה בין-לאומית, אולם שירותי הרווחה ברשות הפלסטינית לא הסכימו לקבל עליהם את המשך הטיפול בו.³⁸

4.3. המינהל האזרחי

כאמור, המינהל האזרחי הוא הגורם המקשר בין מדינת ישראל לבין הרשות הפלסטינית, בין היתר בכל הקשור לתיאום פעילות עם משרד הרווחה ברשות. הנושא של רווחת הילדים הפלסטינים טופל על-ידי

³⁵ הוועדה לזכויות הילד, פרוטוקול מס' 133, דברי נציגת עיריית נצרת, 5 ביולי 2011.

³⁶ חוה לוי, עו"ס ראשית לחוק הנוער, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 ביולי 2015.

³⁷ עו"ס ענת שגב, מרכז הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 ביולי 2015.

³⁸ עו"ס ענת שגב, מרכז הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 ביולי 2015.

מתאמת הרווחה במינהל האזרחי עד החתימה על הסכם הביניים עם הפלסטינים באמצע שנות ה-90, אולם לאחר החתימה על הסכם זה הועברו הסמכויות האזרחיות האלה לרשות הפלסטינית.

בתשובת המינהל האזרחי על פנייתנו צוין כי תופעת הילדים העוסקים ברכילות ובקיבוץ נדבות בשטח מדינת ישראל היא מורכבת, ולמרות ניסיונות של גורמים רבים לטפל בה, היא טרם מוגרה. לפי תשובת המינהל, רוב הקטינים תושבי הרשות המעורבים בתופעה זו מגיעים לשטח ישראל באמצעות קבלנים פלסטינים או ישראלים המנצלים אותם ואחראים להפעלתם. ילדים אלה אינם נושאים כל מסמך מזהה, והדבר מקשה עוד יותר את הטיפול בהם ואת ההתמודדות עם התופעה. המינהל האזרחי היה שותף לדיוני הוועדה הבין-משרדית האמורה, ונמסר כי בדיונים הוחלט על יישום פיילוט, אך הוא טרם יצא לפועל, כפי שצוין בתשובת שאר המשרדים.³⁹

למרות הקשיים שצוינו, מתשובת המינהל האזרחי על פנייתנו עולה כי במקרים מסוימים מתאמת הרווחה במינהל האזרחי נותנת טיפול נקודתי בסוגיה זו, לפי הצורך, אשר כולל קבלת הילדים בנקודות המעבר מידי רשויות הרווחה הישראליות, ובחלק מהמקרים מידי המשטרה, והעברתם לידי רשויות הרווחה הפלסטיניות בתיאום עם המשטרה הפלסטינית. אשר לשיתוף הפעולה עם הרשות הפלסטינית צוין בתשובת המינהל האזרחי כי "משרד הרווחה הפלסטיני אינו נוהג לשתף פעולה עמנו, לרוב, דבר הגורם קשיים פרקטיים במתן סיוע לאותם ילדים ומתבטא בכך שלא אחת נתפסים אותם ילדים שוב בשטח מדינת ישראל על-ידי רשויות הרווחה".⁴⁰

5. שיתוף פעולה עם הרשות הפלסטינית

כאמור, בדרך כלל מקבצי נדבות ורוכלים קטינים מגיעים לשטח ישראל מהרשות הפלסטינית. בדיון הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בשנת 2011 הודגשה החשיבות של שיתוף פעולה עם רשויות הרווחה ברשות הפלסטינית בטיפול בקטינים העוסקים בקבצנות וברכילות בעת החזרתם לשטח הרשות. משרד הרווחה השיב בעבר כי כדי לטפל בתופעה נעשו ניסיונות לשתף פעולה עם משרד הרווחה ברשות הפלסטינית. בדיון האמור צוין כי ניסיונות אלה לא צלחו. חשוב לציין בנושא זה כי חוק זכויות הילד ברשות הפלסטינית מתייחס בשני סעיפים לאיסור "ניצול מיני, כלכלי, פשע מאורגן וקבצנות".⁴¹ נוסף על כך, חוק העבודה ברשות הפלסטינית אוסר העסקת ילדים מתחת לגיל 15, ומתיר העסקת בני 15–17 בתנאים מסוימים. בדוח שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של הרשות הפלסטינית בשנת 2015, שכותרתו "מציאות זכויות הילד הפלסטיני, 2014", ועסק בין היתר בהעסקת ילדים פלסטינים, נקבע כי יש לשים לב לנושא החשוב של קבצנות ילדים, ולא להזניח אותו, שכן אין נתוני אמת על היקפו.⁴² יצוין כי לא ידוע לנו באיזו מידה נאכפים ברשות הפלסטינית החוק לזכויות הילד וחוק העבודה שנזכרו לעיל.⁴³

³⁹ מלי מאירי, עוזרת למתאם פעולות הממשלה בשטחים, משרד הביטחון, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 ביולי 2015.

⁴⁰ שם.

⁴¹ החוק לזכויות הילד ברשות הפלסטינית, סעיף 44(5) וסעיף 47.

⁴² الجهاز المركزي للإحصاء الفلسطيني واقع حقوق الطفل الفلسطيني, 2014, אפריל 2015.

⁴³ מדוח שפרסם ארגון Human Rights Watch, שכותרתו [בשלים לניצול: עבודת ילדים פלסטינים בהתנחלויות חקלאיות ישראליות בגדה המערבית](#), עולה כי החוק ברשות הפלסטינית אוסר העסקת ילדים מתחת לגיל 15 והעסקת ילדים בני 15–18 בעבודות הכרוכות בסיכון. מהדוח עולה כי אין לרשות הפלסטינית יכולת לאכוף את החוקים ברוב היישובים

בשנת 2012 הוסיפה הרשות הפלסטינית תיקון לחוק העבודה בסעיף בדבר עבודת נוער וילדים, שעניינו הטלת קנסות בסך כ-2,800 דולר על אדם שמפר את החוק, מעסיק ילדים וחושף אותם לתנאי עבודה שמסכנים אותם.⁴⁴

יצוין כי איגוד העבודה הבין-לאומי (ILO) מפעיל משנת 2006 פרויקט בשטח הרשות הפלסטינית⁴⁵ שעניינו מניעת עבודת ילדים, המתקיים בשיתוף הממשלה, העובדים, המעסיקים והחברה האזרחית. מטרת הפרויקט הזה היא להגביר את המודעות בחברה הפלסטינית לעבודת ילדים ולהשפעתה השלילית על החברה בכלל ועל ילדים בפרט. נוסף על כך, איגוד העבודה הבין-לאומי מסייע באמצעות הפרויקט הזה למשרד העבודה, לאיגודים ולמעסיקים ברשות לטפל ביעילות בנושא של העסקת ילדים ונוער בשטח הרשות, וכמו כן הוא מסייע לרשות לקדם מדיניות וחוקים התורמים למאבק בעבודת ילדים.⁴⁶

כאמור, הן בדיונים קודמים והן בתשובות העדכניות של משרד הרווחה והשירותים החברתיים, של משטרת ישראל ושל המינהל האזרחי צוין שיש קושי רב בטיפול בקטינים העוסקים ברכילות ובקיבוץ נדבות, בשל היעדר שיתוף פעולה עם רשויות הרווחה ברשות הפלסטינית.

נציין כי מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה לנציגות סוכנות האו"ם יוניסף ברשות הפלסטינית בבקשת מידע כדי ללמוד על פעולות שארגון זה עושה לטיפול בתופעה, ובשאלה אם יש שיתוף פעולה בין יוניסף ברשות הפלסטינית ובין גורמי הרווחה ברשות, אולם פנייה זו לא נענתה. מהקרן הישראלית למען יוניסף נמסר כי התופעה של מקבצי נדבות בצמתים מוכרת להם, אולם שני סניפי הארגון, ברשות הפלסטינית ובישראל, אינם משתפים פעולה זה עם זה, וכל אחד מהם פועל רק בגבולות שטחו.⁴⁷

הפלסטיניים, וכי "בבוקרם מקרים עצרו רשויות פלסטיניות קבלני עובדים פלסטינים כשאלה עברו בשטחים שבתחום שיפוט של הרשות הפלסטינית, והעמידו אותם לדין באשמת העסקת ילדים בעבודה בהתנחלויות והפרות נוספות של דיני העבודה".⁴⁴ שם.

⁴⁵ International labour organization, [Roadmap for Achieving the Elimination of the Worst Forms of Child Labour by 2016](#), Accessed 4th of August 2015.

⁴⁶ International Labour Organization, [Enhanced Knowledge and Capacity of Tripartite Partners to address the Worst Forms of Child Labour in the occupied Palestinian territory](#), Accessed 4th of August 2015.

⁴⁷ רועי מלמד, סמנכ"ל הקרן הישראלית למען יוניסף, שיחת טלפון, 29 ביולי 2015.

6. טיפול הרשויות המקומיות בתופעה

כאמור, חלק מהרשויות המקומיות, ובדרך כלל רשויות מקומיות ערביות, מתמודדות עם התופעה של ילדים מקבצי נדבות ורוכלים בצמתים בכניסה לשטחן. כפי שצוין לעיל, מאחר שעל-פי רוב הקטינים אינם אזרחי ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים והמשטרה מתקשים לטפל בהם. אשר לטיפול הרשויות, אגף הרווחה והיחידה לקידום נוער בעיריית ירושלים מפעילים תוכנית לטיפול בילדים מקבצי נדבות ורוכלים השוהים בשטח עיריית ירושלים. לא ידוע על תוכנית דומה ברשויות אחרות, אולם כפי שיוצג בהמשך, חלק מהרשויות שמתמודדות עם תופעה זו בשטחן מטפלות מפעם לפעם במקרים בודדים, טיפול שעיקרו החזרת הילדים לשטח הרשות.

כאמור, מהתשובות שקיבלנו ממנהלי אגפי הרווחה והשירותים החברתיים עולה כי תופעה זו אכן קיימת, בעיקר ברשויות המקומיות הערביות בצפון ובאזור "המשולש". מן התשובות עולה כי מתקיים שיתוף הפעולה בין הרשויות ובין המשטרה בתחום זה, אך הדבר אינו מביא לצמצום התופעה, וכי על-פי רוב המשטרה לוקחת את הקטינים ומסיעה אותם דרך המעברים לשטח הרשות הפלסטינית. כדי ללמוד יותר על התמודדות הרשויות עם התופעה פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנייה נפרדת (נוסף על השאלון שהופץ לרשויות המקומיות) לעיריית ירושלים, לעיריית נצרת ולעיריית אום-אלפחם. להלן פירוט דרכי ההתמודדות של הרשויות האלה עם הסוגיה ועם הקשיים שבהם הן נתקלות בנושא זה, על-פי תשובותיהן.⁴⁸

6.1. עיריית ירושלים

הטיפול במקבצי נדבות וברוכלים קטינים בצמתים בירושלים ובעיר העתיקה הוא באחריות החטיבה לקידום נוער וצעירים במזרח ירושלים. העירייה פועלת בשיתוף פעולה עם לשכות הרווחה בעירייה, עם שירות המבחן לנוער ועם משטרת ישראל. על-פי היחידה לקידום נוער במזרח ירושלים, מקבצי נדבות ורוכלים קטינים מגיעים על-פי רוב מהרשות הפלסטינית, אך חלקם תושבי מזרח ירושלים. לפי הערכת החטיבה לקידום נוער וצעירים, כ-70% מכלל הילדים המעורבים בתופעה זו מגיעים מהרשות, ו-30% הם תושבי מזרח העיר. עוד יצוין כי לפי תשובת עיריית ירושלים, חלק מהילדים אינם חוזרים לבתיהם בסוף היום אלא ישנים בסמטאות העיר העתיקה.

בשנת 2006 יזמה היחידה לקידום נוער וצעירים במזרח ירושלים פרויקט למאבק בתופעה על-ידי מתן הזדמנות לקטינים העוסקים ברוכלות ובקיבוץ נדבות לרכוש מקצוע או לחזור אל ספסל הלימודים. במסגרת פרויקט זה אותרו ילדים בצמתים ובעיר העתיקה והוצעו להם מזון ומשקה, וכך נוצר קשר של אמון עמם. מהחטיבה לקידום נוער וצעירים בעיריית ירושלים נמסר כי כיום היא פותחת את משרדה במזרח ירושלים (שנמצאים בשכונת ואדי-ג'וז) לילדים בכל שעה, ומאפשרת להם לשהות במקום ללא תנאים. בזמן שהם שוהים במשרדי החטיבה מוצעות להם פעילויות, ובהן חוגים וסיוע בלימודים, כדי לעודד אותם לחזור ללימודים סדירים. חלק מהילדים מגיעים למשרדי החטיבה בסיוע מתנדבים היוצאים לאזורים שבהם הם שוהים ומזמינים אותם להגיע למועדונית, וחלק מהם מגיעים למקום בעצמם. יצוין

⁴⁸ נוסף על הפניות שנשלחו לרשויות המקומיות המתמודדות עם התופעה פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת לארגון "בטרם" לבטיחות ילדים ולעמותת עלי"ם לנוער בסיכון; משני הארגונים האלה נמסר כי לא טיפלו בילדים המקבצים נדבות בצמתים.

כי נוסף על עבודת החטיבה והמתנדבים עם הקטינים, נוצר קשר עם משפחות הילדים תושבי מזרח ירושלים, ובעיקר עם אימהותיהם, כדי ליידע אותם בדבר פעילות החטיבה. העבודה עם האימהות כוללת סדנאות בנושאים כגון תקשורת עם הילדים, התמודדות עם מתבגרים, התמודדות עם אלימות ילדים וכדומה, וחלקן גם עברו קורסים ללימוד עברית. יצוין כי נוסף על הפעילויות שנזכרו לעיל, העירייה פעלה בשיתוף פעולה עם בית-הספר הלותרני להכשרה מקצועית ברובע הארמני במזרח ירושלים, והוא סייע בהכשרה מקצועית של בני-נוער בני 15 ומעלה בתחומי נגרות, אינסטלציה, עבודת מתכת וכיו"ב.

לפי תשובת החטיבה לקידום נוער וצעירים במזרח ירושלים, שיעורי ההצלחה של התוכנית גבוהים. ההערכה היא כי שני-שלישים מכלל הילדים שהשתתפו בפרויקט זה אינם חוזרים לקבץ נדבות או לעסוק ברוכלות לאחר מכן. חלקם חוזרים לקבץ נדבות רק בחודשי הקיץ. כאמור, בחודשי הקיץ, קרי בחופש הגדול, התופעה של רוכלות ילדים גוברת.

נוסף על התוכנית שצוינה לעיל, התקיימה במינהל הקהילתי "לב העיר", הסמוך לשוק מחנה-יהודה, תוכנית לילדים העובדים בשוק, הידועים בשם "ילדי הסלים". מדובר בילדים, רובם ממזרח ירושלים, אשר סוחבים סלים עבור קונים בשוק, ומכאן כינויים. מספרם של ילדים אלו גדל אף הוא בחודשי הקיץ. במסגרת התוכנית השתתפו הילדים בפעילות חברתית ולתלמידי בית-הספר ניתן גם ותגבור לימודים במטרה למנוע נשירה. תוכנית זו הופסקה בשנת 2012, עקב גירעון בתקציב המינהל.

6.1.1. נתונים על ילדים שהשתתפו בתוכנית מטעם החטיבה לקידום נוער וצעירים במזרח ירושלים

להלן נתונים על מספר הילדים שהשתתפו בפרויקט שיזמה החטיבה לקידום נוער וצעירים במזרח ירושלים. כאמור, התוכנית החלה לפעול בשנת 2006 ונמשכת גם היום. חשוב לציין כי בנתונים שלהלן נכללים הילדים המשתתפים בתוכנית זו בלבד.

נתונים על מספר הילדים שהשתתפו בתוכנית החטיבה לקידום נוער וצעירים בשנים 2011–2015

שנה	מספר הילדים	גיל	מין	מעמד אזרחי
2011	29	9–16	25 בנים 4 בנות	תושבי ירושלים
2012	34	8–15	31 בנים 3 בנות	תושבי ירושלים
2013*	33	8–15	32 בנים 1 בת	תושבי ירושלים
2014	33	8–15	32 בנים 1 בת	תושבי ירושלים
2015**	28	9–14	28 בנים	תושבי ירושלים

* בשנה זו נרשמו לתוכנית 38 ילדים, אך חמישה מהם נשרו ולא השתתפו בפעילות.
** עד חודש יולי.

מנתונים שהוצגו במסמך קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת בנושא זה עולה כי בשנים 2006–2007 אותרו בירושלים 120 ילדים ובני-נוער בני 9–18 המעורבים בקיבוץ נדבות או ברוכלות.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

כ-70% מהם היו תושבי הרשות הפלסטינית, והשאר תושבי מזרח ירושלים. בתשובה עדכנית שהתקבלה מהחטיבה לקידום נוער וצעירים על פנייתנו צוין כי מספר הילדים שמגיעים מהרשות הפלסטינית לשטחה של עיריית ירושלים פחת עם הזמן, וכיום הילדים שמשתתפים בתוכנית האמורה הם תושבי מזרח העיר.

נציין עוד כי מהחטיבה לקידום נוער וצעירים נמסר שיש כמה מאפיינים המשותפים לילדים העוסקים בקיבוץ נדבות וברוכלות, ולמשל יש קשר בין משפחות שבהן אחד ההורים אינו תושב ירושלים אלא תושב הרשות הפלסטינית ובין יציאת ילד לקיבוץ נדבות ולעיסוק ברוכלות. על-פי רוב ההורה שאינו תושב ישראל אינו מצליח להשתלב בשוק העבודה, והדבר גורם למצוקה כלכלית שבשלה הילדים נדרשים לסייע בפרנסת המשפחה.

6.1.2. קשיים ביישום התוכנית

בתשובת החטיבה לקידום נוער וצעירים במזרח ירושלים על פנייתנו צוין כי לאחרונה החטיבה מתמודדת עם קשיים שעיקרם מחסור בכוח-אדם ליצירת קשר עם ילדים העוסקים בקיבוץ נדבות וברוכלות באזורים שונים במזרח העיר. קושי נוסף קשור למקום הפעילות: כיום הפעילות מתקיימת במשרדי החטיבה, אך לטענת מנהל החטיבה מקום זה אינו מותאם למטרה זו מבחינת תנאיו הפיזיים. נוסף על כך צוין בתשובת החטיבה כי הילדים המשתתפים בתוכנית זקוקים למרכז למידה המותאם לצורכיהם, קרי ללימוד בסיסי בהנחיה אישית ובהתאם לרמתם, ומערך זה אינו מתקיים במסגרת התוכנית היום. הילדים מתקשים להשלים את לימודיהם בשל כך, והדבר עלול אף להביא לחזרת חלק מהם לקיבוץ נדבות ולרוכלות.

נקודה נוספת שעלתה בתשובת החטיבה קשורה לשיתוף פעולה עם המשטרה; המשטרה עושה מדי פעם מבצעים להחרמת הסחורה של ילדים העובדים ברוכלות, ולפי תשובת החטיבה הדבר גורר אלימות של מעסיקי הילדים כלפיהם, ועקב זאת פגיעה באמון הילדים ובאפשרות לעבוד אתם.

אשר לשיתוף הפעולה עם הרשות הפלסטינית נמסר בתשובת החטיבה כי עד שנת 2010 היה קשר עם לשכות הרווחה הפלסטיניות ועם פנימיית "גייל אל אמל" המיועדת לקטינים בני 6–18. שיתוף פעולה זה הופסק משום שכאמור, כיום משתתפים בתוכנית ילדים תושבי מזרח ירושלים בלבד.

6.2. עיריית נצרת

בישיבת הוועדה לזכויות הילד של הכנסת בשנת 2011 השתתפו נציגי עיריית נצרת, ואחת מהם דיווחה כי אגף הרווחה טיפל במקרים שבהם נשקפה סכנה לחיי ילדים המגיעים מהרשות הפלסטינית. במקרים אלה נאלצו פקידי הסעד בעירייה להוציא צו חירום כדי לטפל בילדים שנזקקו לכך. נציגת העירייה ציינה בדיון כי המשטרה הייתה אוספת את הילדים מהצמתים ומביאה אותם לתחנת המשטרה, ואילו העירייה הייתה דואגת לתחבורה ומסיעה את הילדים אל שטח הרשות הפלסטינית. עוד ציינו נציגי עיריית נצרת בדיון כי פקידי הסעד בעירייה קיבלו הנחיה ממשרד הרווחה והשירותים החברתיים שלא לטפל בילדים המגיעים מהרשות הפלסטינית אלא במקרי חירום שבהם נשקפת סכנה לחייהם.⁴⁹

⁴⁹ הוועדה לזכויות הילד, פרוטוקול מס' 133, דברי סלוא קובטי, פקידת סעד לחוק הנוער, עיריית נצרת, 5 ביולי 2011.

במענה עדכני של אגף הרווחה בעיריית נצרת על פנייתנו צוין כי התופעה של מקבצי נדבות קטינים ושל נשים המקבצות נדבות עם תינוקות הולכת ומתרחבת בנצרת, גם בצמתים וגם בכפרים שכנים. לאחרונה, בשל חודש הרמדאן, התופעה אף החמירה. עוד צוין כי רוב הילדים אינם חוזרים לשטח הרשות הפלסטינית בסוף היום אלא ישנים בשטחים פתוחים מסביב לנצרת, בלי אוכל ומים, ולמחרת בבוקר חוזרים לצמתים ולרחובות העיר. בשעות היום הם מבקשים אוכל ומים מהעוברים והשבים. נמסר כי בשנתיים האחרונות לא הוצאו צווי חירום לטיפול בקטינים. פקידת הסעד של עיריית נצרת אישרה את הטענה בדבר הנחיית משרד הרווחה והשירותים החברתיים שלא לטפל בילדים מהרשות הפלסטינית וציינה כי טיפול ניתן במקרי חירום בלבד.⁵⁰

6.3. תגובות מעיריית נוספות

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה מלבד לעיריית נצרת גם לרשויות המקומיות הערביות **סח'נין, רהט, אום-אלפחם, שפרעם וטייבה**, כדי ללמוד יותר על היקף התופעה. מתשובות הרשויות האלה עולה כי אגפי הרווחה שלהן טיפלו במקרים בודדים ואין בידיהן נתונים על מספר הילדים שטופלו בשנים 2012–2015.

עיריית שפרעם

מאגף הרווחה של עיריית שפרעם נמסר כי בצמתים בעיר שוהות נשים עם פעוטות וילדים קטינים שמגיעים מהרשות הפלסטינית ומקבצות נדבות. עיריית שפרעם פנתה למשטרה, אך זו לא הצליחה למנוע את הישנות התופעה. עוד נמסר מעיריית שפרעם כי למחלקת הרווחה שלה אין סמכות להתערב בנושא, היות שמדובר בתושבי הרשות הפלסטינית, שהם חסרי מעמד אזרחי בישראל.⁵¹

עיריית סח'נין

מעיריית סח'נין נמסר שמוכרת בשטחי העיר התופעה של מקבצי נדבות ורוכלים, והיא גוברת בשנים האחרונות. על-פי רוב מעורבים בה קטינים, אולם יש גם נשים ואנשים עם מוגבלות שמגיעים מהרשות הפלסטינית. מבחינת עיריית סח'נין הטיפול בתופעה הוא באחריות הפקחים שהיא מעסיקה במסגרת התוכנית "עיר ללא אלימות", ומחלקת התברואה. עוד צוין בתשובת עיריית סח'נין כי יש שיתוף פעולה בין הפקחים מטעם העירייה לבין תחנת המשטרה במשגב. כאמור, אין לעיריית סח'נין נתונים על הקטינים המעורבים בתופעה או על מספר הקטינים שטופלו על-ידיה.⁵²

מהעיריות רהט, אום-אלפחם וטייבה לא התקבלו תשובות על פנייתנו.

⁵⁰ סלוא קובטי, שיחת טלפון, 21 ביולי 2015.

⁵¹ פריד שהין, מנהל אגף הרווחה בעיריית שפרעם, 24 ביוני 2015.

⁵² קאסם אבו ריאד, מנכ"ל עיריית סח'נין, 6 ביולי 2015.

